

ИКО МИРКОВИЋ, „ПАВЛЕ КОВАЧЕВИЋ“ Партизанска штампа, Београд, 1984.

Истакнути револуционар и борац у рату, а друштвено-политички и публицистички радник у миру, Ико МИРКОВИЋ, се огласио, новом књигом о свом саборцу и сараднику ПАВЛУ КОВАЧЕВИЋУ, једном од истакнутих црногорских и југословенских револуционара и комуниста, великану из плејаде граховских легенди.

Велико задовољство осјећа читалац Мирковићевих бројних публицистичких радова, међу којима је и неколико запажених књига: „Другови моје младости“, „Буде Томовић“ и „Блажа Јовановић“, и сада „Павле Ковачевић“, монографија топло и зналачки писаних о тим драгим ликовима и челницима наше Револуције.

Монографију о Павлу Ковачевићу, аутор је подијелио, према његовом животном путу, на 12 поглавља:

Велика породична задруга Ковачевића, Школоваће и пријем у КПЈ, Робија, Прогнаник, Повратак у родно Грахово, Павлово илегалство, Устанак, Мој сусрет са Павлом Ковачевићем и формирање Црногорске народне омладине у срезу граховском, Одлазак у Херцеговину, Епитаф, Павлови другови говоре и Ријеч аутора.

У свим поглављима, поред животне приче о истакнутом револуционару, која је крцата догађајима и активностима великог ствараоца, присутна је и историографија о Грахову, познатом по многим славним биткама и побједама, које су Граховљани водили у својој вјековној борби за одбрану слободе и независности црногорске државе, гдје су и Ковачевићи дали видан допринос, и у историји и у Револуцији. Општепознате су чињенице: у народно-ослободилачком рату погинуло је 227 ратника у борбеним јуришима на непријатеља, од којих 40 Ковачевића, док је 45 Граховљана храбро стало пред пушчане цијеве фашистичког окупатора, остајући досљедни јуначкој традицији. У тој светој борби, од 98 чла-

нова КПЈ слободарског Грахова даће свој живот њих 50 у НОР-у. Дочекаће заслужену слободу и 83 Граховљанина као носиоци Партизанске споменице 1941. Девет Граховљана је проглашено за народне хероје Југославије, од којих је седам Ковачевића. Три су Граховљанина била и јунаци шпанског грађанског рата.

У првом поглављу монографије аутор се осврће на бројне чланове породичне задруге Ковачевића „које је иако подијељена у три домаћинства остала јединствена и из које ће се укључити у револуционарне токове сви мушки потомци Петра, Сима и Голуба Ковачевића: Ђорђије, Павле, Станко, Чиле, Владо, Војо и Мирко, Јован, Димитрије, Саво, Стеван, Милош и Вељко, као активни учесници југословенског комунистичког покрета; у ком су се сврстали и женски потомци“.

У излагањима о лику револуционара Павла Ковачевића и његове деветочлане породице, од којих седморо браће и двије сестре, аутор истиче огромне напоре и заслуге њиховог врсног оца, Петра Ковачевића, храброг граховског командира, који је због комунистичке одређености синова стално ратовао и са полицијом — да их одбрани и спашава. Он је дао Револуцији шест својих синова, првобораца, носилаца Партизанске споменице 1941, од којих и три народна хероја: Василија-Чила, Воја и легендарног шпанца Мирка Ковачевића, што све чини својеврсни породични феномен нашег ослободилачког рата и револуције.

Говорећи о животном путу и школовању Павла Ковачевића, аутор истиче значај граховске школе, коју је формирао ветеран међународног радничког покрета, „црвени учитељ буне“ и револуционар на цијелом свом часном животном путу Никола Ковачевић, из које су изишли и каснији врсни кадрови комуниста, међу којима је био и Павле Ковачевић. Павле ће засијати метеорском снагом у свом револуционарном

успону. У револуционарном партијском језгру Београда он постаје челник омладинског покрета: секретар је Мјесног, а затим Обласног комитета СКОЈ-а Београда 1934. године, затим инструктор па секретар Покрајинског комитета СКОЈ-а Србије, а двије године касније и члан Бироа Централног комитета СКОЈ-а. Уједно је и сарадник „Младог бољшевика“, како би се ускоро у судском процесу Сими Марковићу и 25 комуниста нашао четврти на ранг листи оптужнице, прошао све страхоте мучења у београдској Главњачи и 1928. године био осуђен на пет година робије. Када му је изречена пресуда, изишао је из суднице демонстративно пјевајући: „Устајте ви земаљско робље Ви сужњи које мори глад!“ Робију је издржао у Пожаревцу. Када је по издржаној казни добијета одлука да се протјера за родно Грахово, заузимањем и личном гаранцијом његовог оца Петра да ће убудуће бити лојалан, казна прогонства је анулирана, па је упућен на одслужење војног рока у Мостар гдје је такође оквалификован као „опасни комуниста“. Послије одслужења војног рока 1934. одлази на илегалан партијски рад у Загреб, али је тамо поново ухапшен и стражарно спроведен за Грахово, гдје је одушевљено дочекан. Као истакнути организатор КПЈ и СКОЈ-а, једногласно је биран за секретара Мјесног комитета КПЈ за Грахово и Бироа Мјесног комитета, чии су чланови били: Сава Ковачевић, Јован Брћо Ковачевић, Мирко Симов Булајић и Сава Вујачић. Октобар 1935. године изабран је за члана Округног комитета КПЈ за Никшић. У познатој провали у Црној Гори 1936. откриван је и Биро МК КПЈ за Грахово, па су Сава, Јован-Брћо и Павле Ковачевић, да не би били ухапшени, прешли и илегалност. У илегалству су остали седам мјесеци, па су се, по партијској директиви, јавили Суду за заштиту државе у Сарајеву и одатле спроведени за београдски суд, који их је ослободио оптужбе усљед недостатка доказа.

Павле наставља партијски рад, организује партијску технику и уређује партијски лист „Инструктор“.

Бирају га за предсједника Управног одбора „Сељачке самопомоћи“. У мају 1940. године поново је ухапшен, а ускоро интерниран у концентрациони логор, у Смедеревску Паланку. Тамо остаје до распуштања логора, када се враћа у Грахово, да као секретар Мјесног комитета КПЈ руководи партијском организацијом.

Учествује као организатор у тринаестојулском устанку на територији Грахова и Никшића.

Марта 1942. године, по партијској директиви, Павле Ковачевић је упућен да пружи војничку и политичку помоћ Обласном комитету КПЈ за Јужну Херцеговину.

Као члан Обласног комитета, постављен је за замјеника политичког комесара Оперативног шта за Херцеговину.

На тим је задацима и заробљен од четника, средином јула 1942. године, у селу Слауто, при покушају да се пробије за партизанским снагама за Источну Босну, заједно са Миром Попаром. Четници су их послије тешког мучења предали Италијанима, од којих су осуђени на смрт и стријељани у селу Бојишта близу Невесиња 25. јула 1942. Херојски су стали пред пушчане цијеви фашистичког окупатора, кличући КПЈ и народнослободилачком борби.

Аутор је уз текст приложио и сјећања Павлових сабораца и истакнутих револуционара и хероја: Грга Јанкеза, Радована Вукановића, Јосипа Радобоља, Васа Стајкића, Братислава Лазаревића, Димитрија Кеџића, Јосипа Ђерђе, Васа Вукмановића, Вељка Зековића, Сава Вујачића и Лазара Миловића, који евоцирају детаље из сусрета и рада са Павлом Ковачевићем и са поштовањем говоре о овој комплетној револуционарној личности, чије име носи школа у завичајном Грахову, пред којом је и његова биста.

Овом су књигом, као потресним свједочанством и поемом о људској храбрости и хероизму, аутор и „Партизанска штампа“ допри-

нијели да се испуни дуг према истакнутом револуционару и челнику у строју Револуције Павлу Ковачевићу, том храбром и заслужном војнику Комунистичке партије који се жртвовао за људске идеале, у борби за слободу и

срећнију сјутрашњицу, и да се његов свијетао лик и дијело сачувају од заборавља и постану ближи широј читалачкој публици, као и његов завичај, легендарно Грахово.

Бранко Ј. Кркљевић

ВОЈИН ДИМИТРИЈЕВИЋ, ТЕРОРИЗАМ *Радничка штампа*, Београд 1982, стр. 272.

Књига Војина Димитријевића „Тероризам“ представља ријетко дјело на српскохрватском језику које научно и стручно обрађује веома осјетљиви и актуелан проблем тероризма. В. Димитријевић ову студију почиње директно проучавањем проблема. У корелацији односа политике и насиља аутор наглашава: „Политика је увек била у тесној вези с насиљем. Оно се испољава отворено, у борби за власт, односно за могућност да се одлучује о битним питањима за заједницу (државу), или постоји латентно као претња власти свакоме ко би покушао да је свргне или да се супротстави њеним наређењима“.

Најмасовнија репресивна средстава која власт користи у сузбијању противника или чак супарника заснована су на правним нормама чија примјена крши општрицу напада пројивника и принуђава га на лојалност или покорност. В. Димитријевић наводи у садржају студије и низ научних теорија о тероризму, наводећи да је овај проблем тешко дефинисати. Спровођење терористичког акта имало је различиту намјену „свако убиство није терористичко“. Позив на одбрану од злоупотребе власти. морална обавеза одбране од агресора. диверзија и други облици борбе — у тој ситуацији имају потпуно историјско оправдање.

Ово вриједно научно дјело Војина Димитријевића демистификује тренутно изузетно богату пропагандно-публицистичку литературу и информациону следства која су плот дневних политичких потреба широм свијета о узроцима и посљедицама терора и те-

роризма у свијету. Оно чини изузетну вриједност како због недостатка радова те врсте тако и због коришћења литературе с енглеског, њемачког и француског језика која је доступна уском кругу научних радника. Војин Димитријевић је „Тероризмом“ дјелимично „ухватио корак“ са досадашњим достигнућима науке у западноевропским земљама везаним за проблематику те врсте. Примјена силе као система владања јесте класична примјена терора који има циљ да грађанина застраши да би био лојалан и покоран на све поступке органа власти. То се одражава на човјекову психу, на његову мисаону и идеолошку одређеност, на његов физички и тјелесни интегритет — угрожава, дакле, најосновније елементе његове личне и друштвене слободе, као и његова материјална добра која имају робну вриједност.

Војин Димитријевић разликује појмове терор и тероризам. Та разлика није формалне језичко-лексичке већ и суштинске природе. Примјена терора усмјерена је од власти, дакле она је организована у институционално, полазећи од претпоставке да је држава „угрожена“, била то реална или фиктивна опасност. Идејни творац терора је по праву мањина, или чак појединац. В. Димитријевић наводи као устаљен примјер терора „султанизам“, гдје је владар узор за спровођење насиља.

Као други облик примјене терора В. Димитријевић наводи јакобинску диктатуру. Иако је француска револуција по својим начелима остала примјер прогреса